

POSTANOWIENIE

Dnia 15 grudnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Wojciech Katner

w sprawie z wniosku J. A.
przy uczestnictwie D. A.
o zezwolenie w ważniejszej sprawie dotyczącej majątku częściowo
ubezwłasnowolnionej D. A.,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 15 grudnia 2016 r.,
zażalenia wnioskodawcy
na postanowienie Sądu Okręgowego w P.
z dnia 27 czerwca 2016 r., sygn. akt XV Ca (...),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 12 maja 2015 r. Sąd Rejonowy w P. uwzględnił wniosek kuratora ubezwłasnowolnionej częściowo uczestniczki postępowania o udzielenie mu zgody na sprzedaż udziału uczestniczki we współwłasności nieruchomości i kupno dla niej mieszkania.

Zaskarżonym postanowieniem na skutek apelacji uczestniczki - Sąd Okręgowy w P. uchylił zaskarżone postanowienie, zniósł postępowanie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Sąd odwoławczy uznał, że postępowanie pierwszoinstancyjne jest dotknięte nieważnością postępowania. Uczestniczka postępowania, która na skutek ubezwłasnowolnienia częściowego nie ma w sprawie zdolności procesowej, powinna bowiem - co nie miało miejsca - działać z kuratorem. Zachodzi zatem nieważność postępowania z przyczyn przewidzianych w art. 379 pkt 2 i 5 k.p.c. Sąd podkreślił, powołując się na art. 159 § 2 w związku z art. 178 § 2 k.r.o., że wnioskodawca nie może w tym postępowaniu reprezentować uczestniczki postępowania; niezbędne było zatem ustanowienie dla niej kuratora na podstawie art. 99 w związku z art. 155 § 2 i art. 178 § 2 k.r.o.

W zażaleniu pełnomocnik wnioskodawcy zarzucił naruszenie art. 65 § 1 w związku z art. 373 k.p.c. oraz art. 379 pkt 2 i 5 k.p.c. i wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i odrzucenie apelacji albo jej oddalenia bądź o uchylenia zakwestionowanego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sprawie zachodzi potrzeba wyjaśnienia - ze względu na zarzuty podniesione przez skarżącego - celu regulacji wprowadzonej przez art. 1 pkt 39 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381 - dalej: "ustawa nowelizująca") oraz zakresu kognicji Sądu Najwyższego przy rozpoznawaniu nowego środka odwoławczego.

Na podstawie przytoczonego przepisu w art. 394¹ k.p.c. nadano nowe brzmienie § 1 i § 3, a ponadto dodano § 1¹, który stanowi, że zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Znowelizowany art. 394¹ k.p.c. stosuje się do zaskarżania orzeczeń wydanych po dniu 3 maja 2012 r. (art. 9 ust. 6 ustawy nowelizującej).

W uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej podkreślono, że druga instancja, według założeń obecnego modelu postępowania cywilnego, stanowi instancję merytoryczną, w ramach której rozstrzygnięcie sprawy powinno nastąpić ex novo i zakończyć się podjęciem merytorycznego rozstrzygnięcia kończącego

spór między stronami. Zbyt częste uciekanie się do uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji z równoczesnym przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania prowadzi do wypaczenia tego założenia i przedłużenia postępowania, w związku z czym celowe jest zapewnienie Sądowi Najwyższemu możliwości kontroli tego rodzaju rozstrzygnięć (zob. Druk Sejmowy nr 4332 VI kadencji).

Niewątpliwie merytoryczny charakter postępowania apelacyjnego oznacza, że sąd drugiej instancji nie może ograniczyć się jedynie do oceny zarzutów merytorycznych, lecz musi dokonać - niezależnie od ich treści - ponownych własnych ustaleń faktycznych, a następnie poddać je ocenie pod kątem prawa materialnego (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, Nr 6, poz. 55). Zasadna apelacja powinna zatem prowadzić przede wszystkim do wydania orzeczenia reformatoryjnego, a tylko wyjątkowo - orzeczenia kasatoryjnego.

Zgodnie z art. 386 k.p.c. sąd drugiej instancji uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania w razie stwierdzenia nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.), może także uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania, jeżeli sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.).

Rozważając charakter zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., Sąd Najwyższy podkreślił, że kontrola dokonywana w ramach tego środka powinna mieć charakter formalny, skupiający się na przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w kompetencje sądu *in merito*. Oznacza to, że w postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia na orzeczenie o uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy poddaje kontroli prawidłowość stwierdzenia przez sąd drugiej instancji nieważności postępowania. Jeżeli natomiast podstawą orzeczenia kasatoryjnego były przesłanki określone w art. 386 § 4 k.p.c., Sąd Najwyższy bada, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował wskazane w tym przepisie przyczyny uzasadniające uchylenie orzeczenia sądu pierwszej instancji i czy jego merytoryczne stanowisko

uzasadniało taką ocenę postępowania sądu pierwszej instancji. Innymi słowy, bada czy rzeczywiście sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy albo, czy rzeczywiście wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Dokonywana ocena ma jednak charakter czysto procesowy, co oznacza, że nie może wkraczać w merytoryczne kompetencje sądu drugiej instancji rozpoznającego apelację. Zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. nie jest bowiem środkiem prawnym służącym kontroli materialnoprawnej podstawy orzeczenia; kontrola taka może być przeprowadzona wyłącznie w postępowaniu kasacyjnym. Z tej przyczyny odmienne ujęcie zakresu kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. trzeba uznać za niedopuszczalne (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2012 r., I CZ 136/12, nie publ., z dnia 25 października 2012 r., I CZ 139/12, nie publ., z dnia 25 października 2012 r., I CZ 143/12, nie publ., z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, nie publ., z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, nie publ., z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, nie publ. i z dnia 15 lutego 2013 r., I CZ 5/13, OSNC-ZD 2014, nr 4, poz. 4).

Zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. - co nie raz podkreślano w orzecznictwie (por. postanowienie z dnia 24 czerwca 2016 r., II CZ 34/16, nie publ., z dnia 6 lipca 2016 r., IV CZ 44/16, nie publ., i z dnia 14 lipca 2016 r. II UZ 22/16, nie publ.) - jest skierowane przeciwko uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania. Dlatego ocenie w tym postępowaniu zażaleniowym może być poddana jedynie prawidłowość zakwalifikowania przez sąd odwoławczy określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej wskazanej przez ten sąd podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Ocena ta nie obejmuje natomiast zarówno merytorycznego stanowiska prawnego sądu drugiej instancji, jak i prawidłowości zastosowania przepisów prawa procesowego, które nie odnoszą się ściśle do wskazanych przez sąd drugiej instancji podstaw uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji, przewidzianych w art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. Oznacza to, że Sąd Najwyższy bada jedynie, czy rzeczywiście doszło do nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo, czy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, bądź czy postępowanie pierwszoinstancyjne jest dotknięte nieważnością postępowania.

Mając na względzie powyższe, należało uznać, że zarzut skarżącego, iż Sąd odwoławczy naruszył art. 65 § 1 w związku z art. 373 k.p.c. przez rozpoznanie apelacji - jego zdaniem - wniesionej przez osobę nieuprawnioną, uchyla się spod kontroli Sądu Najwyższego, albowiem wykracza poza zakres kognicji Sądu Najwyższego w niniejszym postępowaniu zażaleniowym. Oceny wymaga natomiast zarzut kwestionujący zasadność uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania z powodu nieważności postępowania opartej na przyczynach przewidzianych w art. 379 pkt 2 i 5 k.p.c.

Osoba ubezwłasnowolniona częściowo - w myśl art. 15 k.c. - ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Zgodnie zaś z art. 65 § 2 k.p.c. osoba fizyczna ograniczona w zdolności do czynności prawnych ma zdolność procesową w sprawach wynikających z czynności prawnych, jakich może dokonać samodzielnie. Chodzi tu o sprawy wynikające z czynności prawnych określonych w art. 20-22 k.c., art. 22 § 3 k.p. i art. 573 k.p.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 września 1970 r., II CZ 115/70, OSNC 1971, nr 6, poz. 104, i z dnia 30 września 1977, III CRN 132/77, OSNC 1978, nr 11, poz. 204). Sprawa, w której zapadło uchylone postanowienie, nie należy do żadnej z wymienionych kategorii spraw. Oznacza to, że uczestniczka postępowania nie mogła w tej sprawie działać - co miało jednak miejsce - samodzielnie z powodu nieposiadania zdolności do czynności procesowych.

Zgodnie z art. 159 § 1 k.r.o. opiekun nie może reprezentować osób pozostających pod jego opieką przy czynnościach prawnych między tymi osobami oraz przy czynnościach prawnych między jedną z tych osób a opiekunem albo jego małżonkiem, zstępnymi, wstępnymi lub rodzeństwem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz osoby pozostającej pod opieką. Przepis ten stosuje się - jak stanowi art. 156 § 2 k.r.o. - odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub organem państwowym. Regulacja zawarta w przytoczonym przepisie znajduje - na podstawie odesłania zawartego w art. 178 § 2 k.r.o. - odpowiednie zastosowanie do kurateli. Oznacza to - jak trafnie uznał Sąd odwoławczy - że kurator ustanowiony dla ubezwłasnowolnionej częściowo uczestniczki postępowania, będący wnioskodawcą w sprawie, nie mógł jej reprezentować; dla uczestniczki postępowania należało więc - czego nie zrobiono

w sprawie - ustanowić kuratora (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2014 r., I CSK 572/13, nie publ.). Postępowanie przed Sądem pierwszej instancji było zatem - wbrew stanowisku skarżącego – dotknięte stwierdzoną przez Sąd drugiej instancji nieważnością podstępownia, uzasadniającą uchylenie postanowienia Sądu pierwszej instancji na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. Również zarzut wydania zaskarżonego postanowienia z naruszeniem art. 379 pkt 2 i 5 k.p.c. okazał się więc nieuzasadniony.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 398¹⁴ i art. 108 § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.).

jw

r.g.